

JACOPO CAROVE, KASSAI OLASZ KERESKEDŐ

Olasz világ Kassán 1670—1730 között címen egy terjedelmes kötetet kitévő anyagot gyűjtöttem össze Kassa város levéltárának adatai alapján az ez időben Kassán élt olaszokról, kiknek számát e 60 év alatt mintegy 300-ra tehetjük. A kassai olaszok két legkiemelkedőbb alakja Jacopo Carove és Pietro Cetto. Az itt közölt fejezet az elsőül említettnek kassai életét adja s egyúttal bepillantást enged a város akkori politikai, gazdasági és társadalmi életébe is.

Az olaszok bizonyára a bécsi udvar által a kassai főkapitányságra küldött akkori olasz generálisok révén kerültek ide s itt mint kereskedők különleges áruikkal hézagpótló szerepet játszottak. Hazájukból hozott kereskedelmi műveltségük folytán Kassán különös megbecsülésben részesültek s rövid idő múlva a kereskedő céhben és a városi közigazgatásban is vezető szerepet játszottak.

*

Jacobus Carove natione italicus, olasz nemzetiségű 1672 dec. 20-án kéri a város igazságát, vagyis a polgárjogot, a concivisséget. A tanács megadja neki a következő három feltétellel. Először hozzon nemzetségelevelet. Ugyanis csak törvényes születésű, a céhnek megfelelő rangú, nem alsóbbrendű foglalkozást űző, rendes családból származó folyamodót vettek fel. A második kikötés, hogy Várady uram boltjából mindjárt kiköltözvén, szálljon a nemes város boltjába, ahol alkalmasb leszen s amelyet a patikatiszt, a városi bolthelyiségek gondviselője mutat. E föl-

tétel magyarázata, hogy a céh csak önálló kereskedőt fogadott be. Már pedig Carove egy más kereskedő, Várady uram üzletében húzódott meg akár külön saját olasz áruival, akár mint társ-féle. Végre a harmadik kívánság, hogy fizessen a céhbe való felvétele díjául 80 tallért. Ilyen nagy összeget kértek tőle, mert jómódú és idegen volt. Különben rendszerint 3—10 frtot kellett fizetni.

Ha Carove Jakabot felvétele évében legalább is nagykorúnak, vagyis 24 évesnek vesszük, — ami szintén előírás volt — ez esetben 1648-ban szülehetett. S mivel 1708-ban halt meg, összesen 61 évig élt. Ennek több mint a felét Kassán töltötte, 36 esztendő. Leánya, Franciska végrendeletében, Argentínában, Olaszországban lévő örökségéről intézkedik, ami arra mutat, hogy innen ered a család.

Nevét az oklevelek a lehető mindenféle változatban írják: Carove, Carobe, Karové, Carave, Karave, Karavé, sőt Karavera és Carovaj. Mi az ő aláírása után indulva a Carove formát használjuk, bár később legtöbbszörre a magyar helyesírás szerint K-val írják a nevét. De néha látjuk ezt az alakot is: «Jacob olasz seu Karobé» vagy egyszerűen «Jacob olasz». Még pedig ez utóbbi formát gyakran, s míg évtizedek múlva, élete végén is. Még e kor is szerette az embereket a nevük mellé tett jelzőkkel, foglalkozás, nemzetiség, községi eredet, személyi tulajdonság szerint különösebben is megjelölni. Így ragadt Carovén az «olasz» elnevezés, amelynek fenntartását olaszos beszéde, kiejtése, viselete, ruházata, szokásai és írása csak előmozdították. Már gyermekei nevénél alig látjuk ezt, ami az asszimilálódás jele.

Az oklevelek Carove Jakabot mercatornak, kereskedőnek, nemes nemzetesnek, uram őkegyelmének, generosus dominusnak mondják s általában tisztelettel beszélnek róla. Tehát kereskedő volt Carove Jakab és felvétele után 14 év alatt kassai társai közt oly tekintélyre emelkedett, hogy egy fontos testületi ügyükben mint bizalmi emberük szerepel ő is. Ugyanis az 1446 óta fennálló, egész Magyarországon a legrégebb kassai kereskedő céhtársulat a Wesselényi-összeesküvést követő (1670), a város békéjét, jólétét is feldúló önkényuralmi, ellenreformációs küzdelmekben és egyenetlenségekben annyira szétrobbant, hogy újonnan kellett megalkotni s az eddigi, 1631-i céhszabályokat felújítani. E végett mindenestre a legkiválóbb és legmegbecsültebb társaikat küldték ki a tanács elé a kereskedők, akiknek a száma pedig az újjáalakulásnál elég nagy, 64 volt. E 7-es küldöttség tagjai közt ott találjuk Carovet is olasz földijével, Cettóval együtt (1686).¹

¹ KERÉKES, GYÖRGY: *A kassai kereskedők életéből harmadjélszázad, 1687—1913.* 9. 1.

Az így újjászületett céhben Carove már ezidőtől jelentékeny szerepet játszott. Két éven át szintén Cetto Péterrel a társaság főszozólója, Vormünderje (1687–89).² Éveken át a céhmester (Brudervater), mellette ülő, assesor, Beizitzer. Majd őt választják meg Brudervaternek, tehát a kereskedőcéh vezető emberének, mint nemes és igazságos férfiút és kívánják, Isten adja, hogy a rábízott hivatalt sokáig viselje.³ Viselte is hat éven keresztül (1702–1708). 1708-ban az «Isten elszólította» őt, vagyis ez évben halt meg.⁴

Az oklevelek többször nemesnek és vitézlőnek mondják, tehát az is volt. Nemességét különben Olaszországból hozta magával, hol családja 1600-ban kapta meg s nálunk Abauj megye csak kihirdette. Nemcsak a kereskedőknek, hanem általában Kassa öszspolgárságának bizalma központosult benne; városi közgyűlési főszozólónak (Obervormündernek) is megválasztották (1695). A fürmender, latinul prolocutor vagy tribunus plebis, a régi városi önkormányzatnak egyik legfontosabb szerve. A polgárok öszsessége által választott község (electa communitas) vagy nagyobb tanácsuléseinek ő az elnöke. A városi közönség bizalmi embere, közvetít a tanács, a városi tisztviselők és a választott község közt. Mint ilyen résztvesz az ú. n. szűkebb tanács gyűlésein is. Ellenőrzi a városi szabályzatok (statutumok) végrehajtását, a bíró és a tanács hivatali működését. S ami a legfontosabb, a város öszses gazdasági ügyeinek is ellenőre.

Íme, fölvétele után két évtized múlva ily fontos hatáskört bíztak Carovera, ami arra mutat, hogy a ránézve is oly súlyos következményekkel járó Thököly-fölkelés után az uralomra jutott katolikus irány is csak előmozdította emelkedését. Mint szenátor tagja a városi tanácsnak s mint bortiszt a városi gazdálkodás egyik legfőbb jövedelemforrásának, a szőlő- és borügyeknek intézője. Többször kéri föl és bízzák meg, hogy a város dolgaiban eljárjon. Így, amint láttuk, a szintén olasz Caraffához küldik, hogy közbenjárását és pártfogó levelét kérje a porció leszállítása ügyében. Hogy mit végzett, ennek megtudása végett Eperjes és több felvidéki város követei Kassára jöttek.

Amikor a város Bécsbe fordult régi, de már elavult árumegállító jogának felújításáért, a tanács a Bécsben járó Carovet bízta meg szorgalmazásával. Makolányi uram ő kegyelme biztató írásokat küldött általa. A tanács reménykedve fogadta a hírt s «minthogy pedig ez kedveskedés nélkül nem mehet, rendel neki fáradozásáért bizonyos praesentumokat (ajándékokat), szőlőjébe karókat s valami finom jóbort».⁵ A kegyetlen

² I. m. 9. l.

³ I. m. 21. és 16. ll.

⁴ I. m. 16. l.

⁵ Városi jegyzőkönyv 1686. júl. 11.

Caraffa után is őt küldötték Erdélybe és fáradozásáért megajándékozta a város s különös hajlandóságáról, gráciájáról biztosítja. Polgártársai iránti készségének jele, hogy mint tekintélyes polgár Schissler János Gáspár concivitása (polgárjog) kérése alkalmával Carove Jakab kezes érte Schissler Jánossal együtt.⁶

A XVII. században Magyarországon még bankok nem voltak, csak mintegy 150 év múlva, a XIX. század közepe táján kezdtek alakulni. Akik rászorultak, a kereskedőkhöz vagy a különféle egyházi alapítványokhoz fordultak kölcsönért. Ellenben a római birodalom gazdasági fejlettségét átörökölt Olaszországban ez az üzletág már a középkorban intézményesen fejlődött, éspedig zálogkölcsönzéssel indult meg. Innen vette át a világ a lombardüzlet elnevezést.

A hozzánk átjött olaszok természetesen magukkal hozták e téren szerzett otthoni tapasztalataikat is, ezért több példáját látjuk e tanulmányban is pénzkölcsönzéseiknek. Éspedig mivel a nemesi osztály túlnyomólag terménygazdálkodást folytatott, pénze mindig kevés volt. Gyakran kellett tehát folyamodniok kölcsönökhöz, melyek visszatérítése és a kamatok fizetése éppen készpénzbevételük hiánya miatt nehézkesen ment és kellemetlen volt. Ez a körülmény is egyik oka a meggazdagodott városi polgárok iránt táplált ellenszenvüknek. Az adósok sohasem szerették hitelezőiket, kikben vagyonukra pályázó uzsorásokat láttak. E veszélytől a vármegyékben a nemesi kiváltságok megvédték őket, a régi városi bírásoknál alapelve azonban, hogy az adós vagy a visszafizetéssel, vagy a lekötött javakkal tegyen eleget kötelezettségének.

A nemesi és polgári felfogás e különbözőségéből sok összeütközés származott, amelyből az olaszok is, de különösen Cetto Péter kivette a részét.

Carovenak itt egy ily zálogra kölcsönzéséről fogunk megemlékezni, mely meglehetősen komplikált ügy volt s még a városnak és Thökölynek beavatkozását is felidézte, de alkalmat nyújtott neki tekintélyes ingatlanok szerzésére. Egy nemesi család 2—3 ágára terjedt ki az érdekeltség, két igényperrel és egy vagyon biztosítási eljárással egybekapcsolva.

Madarász Erzsébet nemes, nemzeti Bélaváry Miklós özvegye Carove Jakabtól kölcsönt kért. Férje Bethlen Gábor kincstárnokának, Bélaváry Dávidnak családjából származott s maga is kincstári tisztviselő volt. De özvegye nem tudott jövedelméből kijönni, vagy előkelően költekezett, vagy férjhezment leányát és vejét kellett segélyeznie : adósságát nem tudta

⁶ Tilalmazások könyve 1695. jan. 5. Mindkét Schissler a kereskedő céhnek tekintélyes tagja lett : János 1708—1711-ig

atya, Gáspár 1715—1725 formünder, szószóló, tribunus plebis.

megfizetni. Miért is Carove Jakab tilalmat tett⁷ kassai javaira 390 frt 20 denárig. Sőt különféle ékszerei is Carovéhoz kerültek zálogba. A rokonság azonban féltette a családi kincseket, nehogy idegen kezekre kerüljenek. Ezért az özvegy leánya, Belaváry Éva asszony, a szintén nemes földbirtokos Ibrányi László uram házastársa tilalmat tett ez ékszerekre: egy gyöngyös pártára, gyöngybogláros gyöngyre és öt ezüst kanálra. Megmondja, hogy ezeket tulajdonképpen nénje, Vas Sándorné, abaujmegyei alispánné adta át Carovénak zálogba. A tilalom pedig úgy szólt, hogy Carove ezeket senkinek se adhassa át. Amit Carove meg is ígért, vagyis ő meg «reprotestál», azaz biztosítja, hogy mindezeket kezéből ki nem adja.⁸

De úgy látszik, a Belaváry—Ibrányi-család alaposan küzdött pénzzavarokkal s máskor is felvett kölcsönt: mert ugyanezen Ibrányiné ugyanekkor más családi ékszereket is biztosítani akart, és pedig szintén egy gyöngyös pártát és pártára való bogláros gyöngyöt és néhai Keviczky János nevére veretett tallérokat.

A tallérok eredete pedig az, hogy a fent említett Madarász Erzsébetnek, özvegy Belaváry Miklósnénak első ura Keviczky János volt, Kassa városának bírása, aki a nemesi országgyűlésnek még a rája írott gúnyversben is megnyilatkozott közmegebotránkozására nagy hévvel-tűzzel védte a polgárság jogait az 1647-i országgyűlésen, ahol aztán hatalmas rést ütöttek a városi jogok évszázados bástyáin. Felesége, a már előbb hivatkozott mostani özvegy Belaváry Miklósné sírkövet állított és emlékermet veretett férje emlékére. Ezekről volt tehát itt szó. S hogy e zálogügyletbe egy új név is keveredjék, azt is megmondják, hogy ez értékeket Abaffy Mihály szintén birtokos nemes tette zálogba, és pedig Schneider György kassai tekintélyes kereskedőnél, aki éveken át (1687—89, 1693—1695) volt a kereskedőcéh atyja. Íme, tehát nemcsak olasz, de magyar kiváló kereskedő is foglalkozott zálogra kölcsönzéssel.

Azonban hiába erőlködött Ibrányiné (Belaváry Éva) e sok biztosítással, nemcsak nem tudták a zálogtárgyakat kiváltani, hanem még ő maga is kénytelen volt adósságot csinálni Carovénál, aminek fejében lekötötte neki ingatlanait, Kassán lévő házát és más örökségét.

És most ismét egy új alak lépett elő e zálogkölcsön színpadára: Schubert János szintén kassai tekintélyes kereskedő. Tiltakozott, contradicált az Ibrányiné is Carove olasz Jakab között létrejött kontraktus, szerződés ellen, mivel ő Ibrányinének atyja fia és Kassa törvénye szerint meg nem kínálta őt ingatlanaival.⁹

⁷ Tilalmazások könyve 1677. május 24.

⁹ 1681. ápr. 25. Tilalmazások könyve.

⁸ 1680. márc. 12. Tilalmazások könyve.

De Ibrányiné e tiltakozás ellenére kénytelen volt még egy lépéssel tovább menni, hogy tartozását gyökeresen rendezze. Ugyanis ura meg-
egyező akaratával kassai házat «más alkalmasabb jószág szerzés fejé-
ben» eladta Carove Jakabnak¹⁰ 4000 magyarifrtért. Úgy hogy ezzel az
anyja és nénye (Vas Sándorné), az ura és az ő, tehát négyük adósságát
törölje és még e 4000 frtból a városi adóhátralékot is fizesse le. Sőt nem-
csak a házat adja Carovénak, hanem bizonyos kassai szántóföldeket,
réteket is. Egyben feljogosítja, hogy amely földeket, réteket, kerteket
elzálogosítottak volna, azokat is magához válthassa.¹¹

Íme, mily rosszul gazdálkodott e nemes család, négy tag csinálta
az adósságot, az adót nem fizették, házukat eladták «más alkalmasabb
jószág» szerzése végett — mondták, de az egyéb meglévő alkalmasabb
józágaikat, földjeiket, rétjeiket és kertjeiket is részben eladták, részben
elzálogosították, sőt ez utóbbira is megvásárlási jogot adtak Carove
Klárának. Ami ellen, vagyis a Bélaváry Éva itt való háza és más civilis
(polgári, nem nemesi jellegű) örökségek ügyében Carove Olasz Jakabbal
ineált (kötött) kontraktus, szerződés ellen az előbbi Schubert János
újra ünnepélyesen tiltakozott. Ismét hivatkozott arra, hogy őt mint vér-
szerinti atyafiát nem kínálta meg e javakkal.¹²

A tiltakozás dacára a ház és egyéb jószágok Carove tulajdonába
mentek át. Így négyévi kitartásával egy csomó ingatlan tulajdonosa lett.
Persze a 4000 frtot és a többit nem tudta egyszerre letenni. Így most
már ő lett adósa Ibrányinének. Természetesen a sok speciális olasz cikk
árusításával oly kedvező helyzetbe jutott, hogy mindent rendesen kifizet-
hetett volna, ha a város és Thököly közbelépése újabb bonyodalmat nem
idéz elő.

Ugyanis a kassai tanács Ibrányiné követelésére vagy legalább egy
részére rátette a kezét azzal, hogy anyjának előbbi ura, Keviczky János,
aki Kassának — amint már mondtuk — bírója, szenátora s különféle
tisztje volt, e tisztségeiből kifolyólag adósa maradt a városnak. Minden-
esetre elég különös, hogy a város most, évtizedek mulva áll elő ezen köve-
telésével, mely Ibrányinét méltán ijeszthette meg a legnagyobb mérték-
ben. Hiszen így ingatlanai is elmennek, pénzt sem kap. Thökölyhez for-
dult tehát oltalomért. Pártfogásában annál inkább reménykedett, mert
hiszen egy Ibrányi (Ádám) a bujdosó kurucok vezére volt.

S nem is csalódott. Thököly bizonyos nehézményezéssel írja a város-

¹⁰ Tulajdonképpen itt Carove feleségé-
ről beszélnek mint pénzadóról, akit hibá-
san a lánya (Klára) nevével neveznek, holott
felesége Mária Magdaléna.

¹¹ Kassa v. ltára 1681. év, 19,494. okl.
szám.

¹² 1683. jan. 17.

nak, hogy Bélaváry Éva, Ibrányi Lászlóné asszony ökegyelmének Carove Olasz Jakabnál levő bizonyos summa pénzből álló «követelését» valami Keviczky János nevű ember «adósságáért nemesi szabadságának nehezen (vagyis súlyosan) érezhető megsértődésével» megárestálta a tanács¹³ (tilalmat tett járandóságára). Holott eddig ez asszony erről semmit sem tudott s nem is követelte rajta a tanács. Felszólítja a magisztrátust, hogy értesítse őt ez ügyről. Megjegyezvén, hogy a «dolog rendi talán» az lett volna, ha másképp nem akarta elintézni, hogy a törvény-útjához és nem mindjárt executióhoz, végrehajtáshoz kellett volna látni a városnak a maga auctoritásával (vagyis csupán saját hatalmából és tetszéséből). Nem kétli, hogy az asszonynak nem lesz további panasza oka.¹⁴

A város feltárta Thököly előtt a helyzetet, követeléséről nem mondott le. A ház és egyebek Carove tulajdonába mentek át, de amikor javait lefoglalták — amint látni fogjuk — e követelést behajtotta rajta.

Amint az ipar és kereskedelem a kezdetleges csereállapotából úgy árukban, mint terület tekintetében kiszélesedett, a hitelt nem nélkülözhetette. Ezt azonban intézményesen kellett alátámasztani és biztosítani. A követelések biztosítására fejlesztették ki s hozták be a középkori városok az Arestátiók vagy Tilalmazások könyvét, amely Kassán a XVII. században a városnak egyik legfontosabb gazdaságjogi könyve. Ha a kereskedőknek vagy polgároknak egymáson követelései voltak, ebbe írták be oly formán, hogy a tartozás fejében árut, ingatlant vagy pénzeket kötöttek le. Ezeket az adósnak nem volt szabad addig elidegeníteni, amíg tartozását ki nem egyenlítette. E könyvben többször szerepel Carove Jakab is.¹⁵ Nézzünk meg ezekből pár esetet, melyek a bejegyzések természetére, az akkori üzleti életre általában és Carove tevékenységére is fényt vetnek.

A vasutak előtti korban az áruk szállításánál nagy szerepet játszottak a szekeresek, kik közt egy-egy vezető több társát szedte össze és szegődtette valamely nagyobb fuvarozására. Ilyen volt egy Medve nevű szekeres, ki áruk vagy egyéb vásárlása fejében a szekereségre hozzátartozó társaival együtt jelentősebb összeggel tartozott Carovénak.

¹³ Érdekes, hogy Thököly itt Kassa egyik legkiválóbb polgáráról, főbírájáról, országgyűlési követéről mily lekicsinylőleg ír, hogy az valami Keviczky János nevű ember — ugyanakkor, midőn a nemesi jogot Ibrányinénál úgy védi.

¹⁴ 1684. júl. 13. Thököly levele. Kassa ltára 9873. sz.

¹⁵ Midőn Schissler János Gáspár kereskedő a concivitást kéri, Carove Jakab és Schissler János szintén kereskedő, vállalnak érte kezességet 1695. jan. 5. Érdekes, hogy ezt is a Tilalmak könyvébe írták be, mert felelősséggel járt.

Ellenben Pissel Sándor szenátoron a szekereseknek volt vagy 70 frt követelése. Carove tehát tilalmat tesz erre.¹⁶

A második tilalmazási eset Carove bécsi vásárlásaival van összefüggésben. Léderer Márton kassai polgárral együtt vásároltak Bécsben s az elszámolásnál pénzbeli differenciájuk támadt. Amiért Carove tilalmazza Léderer javait. Viszont pedig Léderer tiltakozik e tilalom ellen, hogy ha belőle valami kára lenne. De a heveskedések után négy napra megegyeztek abban, hogy Bécsben az ott lévő kereskedő rendek előtt eligazítják a köztük lévő kontroverziát, egyenetlenkedést. Amit itt határoznak, «ahhoz alkalmaztatják magukat, letevéen az egymás javai iránti arestátiót».

De az eligazítás nem ment ilyen simán, amiért a két fél majd egy év múlva¹⁷ elképzelhető kölcsönös izgalommal egymást vádolja s kemény protestátiókat irat be egymás ellen. Léderer vádolja Carovét, mert amint megegyeztek, hogy Bécsben becsületes emberekkel revideáltatja, megvizsgáltatja ügyüket, ezt nem tette meg. De Carove sem hagyta magát, ő meg reprotestál (viszont tiltakozik), mert emberei készek voltak Bécsben, de Léderer részéről senki sem jelent meg. Tehát ő semminek nem oka s ha e miatt kára lesz belőle, Lédereren keresi. De nemzetes Léderer uram őkegyelme nem engedte át az utolsó szót. A következő évben megismétli, amit már többször mondott, hogy Carove Jakab megfogadta, hogy a köztük lévő egyenetlenséget becsületes emberek előtt eligazítják. De ez meg nem történvén, protestál ellene.¹⁸ Íme, a két makacs ember közt már harmadik éve folyt a se vége, se hossza protestálás. Persze azóta mostanig már volt idejük megegyezni.

Elég keményen kezdődött Carove és Schneider György adóssági ügye is. Schneider György Carovén 100 tallért követelt. Carove nem lehetett valami jó fizető, inkább csak bevenni szerette a pénzt. Schneider előre is kijelentette, hogy minden utat-módot elkövet megvételére, s netalán idegen országbeli embereknek is kész deputálni (kiutalni) e sumrát. De Carove viszont protestál, ha emiatt nagyobb kára következne.¹⁹ Azonban amint a kereskedő céh két vezető emberéhez illett — Schneider a céh atyja volt, Carove pedig asszeszor, mellette ülő — már a következő évben megbékéltek. Pedig akkorára a 100 tallérból újabb ügyletekkel 1555 magyari frt lett,²⁰ amely összegre nézve most már szépen megegyeztek.

Ez ügynél a hitel- és pénzügyi műveletek fejlődése szempontjából

¹⁶ 1678. jan. 31. Tilalmazások könyve.

¹⁷ 1691. febr. 20.

¹⁸ 1692. jan. 22. 10,487. sz. okl.

¹⁹ 1689. aug. 15. T. K.

²⁰ 1690. ápr. 10. T. K.

nevezetes, hogy a belföldi követelésnek külföldi átutalását említi, ami már csak egy lépés a váltóhoz. Mindjárt látni fogjuk, hogy kereskedelmi fejlettségünk már e lépést megtette.

Az eddigiekben pár esetet láttunk, midőn Carove mint tilalmazott szerepelt. De szerepelt ő mint tilalmazó is az Arestátiók könyvében. Így néhai Róth Pál (Roth Gáspár az előző időkben kereskedő) házára 172 frt tartozásért tilalmat tesz.²¹

Nemes vitézlő Carove Jakab uramnak követelése volt Burjányi Andráson, Kassa város aljegyzőjén is. Mikor ez meghalt, előállott, hogy hagyatékából elégítsék ki. A magisztrátus azt kutatta, árestálta-e, tilalmazta-e annakidején jószágát, mert ez volt a városi törvények szerint a döntő. Tulajdonképpen azt akarták megállapítani, hogy tényleg tartozott-e Burjányi. Érdekes ez alkalommal Jászszai János 50 éves volt deák és kassai provizor, élelmezőbiztos tanuvallomása, mert a vexel váltót említi. Előadja, hogy az árestátióra, tilalmazásra nem emlékszik. De azt tudja, hogy Grasz uram (kereskedő cég-anya és bíró is volt) üzent Carove uramra, hogy adjon őkegyelme Burjányi uramra vexelt, minthogy akkor Bécsben volt, kitelik az az ő javaiból.²²

E váltó bizonyára pénzt utalt ki Burjányi számára Carove terhére, vagyis valamely bécsi üzlettársára és most ezt követelte ő a hagyatékon, amit bizonyára meg is kapott. Ime tehát kereskedőink külföldön már ez időben dolgoztak váltóval, holott csak másfélszázad múlva hozzák be a váltótörvényt. De nem is lehetett meghonosítani a nemesi kiváltságok eltörlése előtt.

Végül, említsük itt meg az Arestátiók könyvénel Carove Jakab «boltos legényét», Mátyást. Nem lehetett jelentéktelen ember, ha Stirbic Tóbiás Lőcsén lakó arestálta minden javait. Oly módon, hogy semmi-kép ki ne adja Carove, mert különben ő maga fogja megtéríteni a segédjén való követelését. Ez összeg pedig oly számottevő volt, hogy a tilalmazó még prókátort és plenipotentiáriust (ügyvédet és meghatalmazottat) is érdemesnek tartott megszerezésére fogadni Váncsay Bálint személyében,²³ aki különben gyakran szerepelt ily minőségben.

Carove kassai életének első fele a Thököly-féle kuruc-labanc mozgalmak idejére esik (1670—1886). Tudjuk, hogy ezt I. Lipót önkényuralmi új kormányrendszere váltotta ki. Amint általában a magyar városok, Kassa polgárai is ugyancsak megszenvedték ez időket. Az új rendszert csak katonai erőszakkal lehetett végrehajtani, tehát a várost

²¹ 1705. febr. 26.

²² Kassa v. ltára 12,751. okl. 1708 okt. 8.

²³ 1678. jún. 8. T. K.

ellepték az erőszakoskodó, mindenféle hadiszolgáltatást kizsároló, ellenségként viselkedő császári zsoldosok. Ezek nyújtották a karhatalmat ahhoz, hogy a kamarák a régi és új adókkal teljesen kifosszák a polgárokat. Valamint ahhoz is, hogy túlnyomóan protestáns vallásukból kiforgassák őket.

Az anyagi kizsákmányolás és a vallásüldözés a városi lakosságot szétzüllesztette. Sokat letartóztattak, sokan szétfutottak. Az egyre megismétlődő, évtizedeken át tartó véres polgárháborúk az ipar és kereskedelem forgalmát is gátolták. A céhek és tagjaik száma megcsappant, a politikai és vallásüldözés annyira megbontotta ezeket, hogy például a kassai kereskedők társulatát 1687-ben újjá kellett szervezni.

Nem csoda tehát, ha a Spankau, Strassoldo, Kob rémuralmától agyongyötört magyarság valóságos szabadítóként fogadta Thökölyt, aki 1682 augusztus 15-én ostrommal bevette a várost. És most három éven át (1685 október 25-ig) az ő uralma alá tartozott. Az bizonyos, hogy a német katonaság zaklatásainak, a protestánsok üldözésének véget vetett, de a rendes gazdasági élet helyreállításához annyira szükséges békét ő sem tudta megvalósítani, mert hiszen őt sem hagyták a császáriak békében.

Így tehát a remélt jobb napok helyett új nyugtalanságok következtek a városra. Ugyanis Thökölyt török szövetségese 30,000 tallér, 60,000 frt hadisarc behajtására kötelezte. A sok harcban kimerült és elvadult beszállásolt katonái is elég rendetlenséget és erőszakoskodást műveltek. Serege eltartása is nagy terhet rótt a városra, mert hiszen természetesen Thököly a kassai dóm kincseinek lefoglalásával sem tudta költségeit fedezni. A városnak Thökölyhöz benyújtott kérvénye már arról panaszkodik, hogy éhenhalóvá lesz a város.

A város megsarcolásánál magának Thökölynek hívták fel a figyelmét a Kassán élő két olasz kereskedőre, Carovera és Cettora. Pedig gazdagságukon, jövevény voltukon s az előbbi uralommal való természetes kapcsolataikon kívül semmi bűnük nem lehetett. Erre mutat, hogy ennek semmi nyoma nincs, hiszen maga Thököly is csak összes javaikat akarta elvenni. Erre mutat, hogy polgártársai a legnagyobb mértékben pártjukat fogták s az ő jóakaratajkból nem jutottak oly halálos veszedelembé, mint a magyarok százai, ezrei, sőt tízezrei a bécsi udvari párt részéről. De így is módjukban volt belekóstolni az új hazájukat feldúló évtizedes kuruc-labanc háborúskodás veszedelmeibe.

Hogy miképpen kezdődött Kassán Thököly uralma, egyik vezére, a város parancsnokává lett bethlenfalusi Faigel Péter mondja el. Egy későbbi írásbeli nyilatkozatában elismeri, hogy a Thököly pártján történt

török megszállás alkalmával Kassa megadván magát, *fejek és minden javak váltságában* 30,000 tallért volt kénytelen fizetni. Ezenkívül Thököly külön akarván szakasztani az *olaszokat*, nevezetesen *Cetto* és *Carove* uramékat, a maga számára kíváná sarcoltatni őket, kik nagynehezen a városban szorultak. És csak sok «esedezésünkre nyerhettük» meg (tehát Faigel magát is esedezők közé számítja), hogy a városbeliek közé való fizetésbe csatolta őket. A sarc osztására a város rendelt ki személyeket, ezek vetették fel s limitálták mindenkire. Így ez említett olaszokra is külön-külön bizonyos számú pénzt állapítottak meg s kit pénzü, kit marhául vettek meg rajtuk, hogy miattok a város népi ne szenvedjenek és hogy mindenek prédára ne menjenek. Mert az bizonyos, hogy ha a város mint conciviseinek pártjokat nem fogja, Thököly kiüzette volna őket az országból és mindenök elveszett volna. De a magyarság sok instantiával lecsendesítette és azzal is, hogy ők ketten jelentékenyen adtak a fejek és javak váltságában való summában.

De azután Carove Jakab uramat — folytatja Faigel — valamely levél miatt elfogták (árestomba tétetett) és minden marháját konfiskálták, elkobozták, amíg dolgát el nem intézi. Hogy pedig a jövőben tudva legyen, mennyi javaik voltak összeírásukra és leltározásukra, a város Schnajder György és Wall Sámuel (tanácstag és kereskedő) uramékat rendelte a Thököly emberei mellé. És amely javakat ezekből kiadtak az összeírók, nem a maguk parancsolatjából, hanem mindenkor «Thököly maga emberei által lött» parancsolatjokból adattak ki és nem más, hanem maga Thököly számára és szükségére fordították. Amint erről Jelenik András uram mind bővebb, mind világosabb informatiot adhat, mint akkori adminisztrátor és perceptor (igazgató és adószedő). Sőt ha a városbeliek nem „reménkedtenek“, rimánkodtanak volna, minden javait Regéc-be vitette volna Thököly, amint a szekerek érte útban voltak s borait el is vitték volt Patakra.²⁴

Íme tehát a legilletékesebb vallomás szerint így kóistol bele Carove Jakab az itt dülő pártharcokba. Pedig amint mondtuk, mi bűnük lehetett egyéb, minthogy idegenek és gazdagok voltak s kapcsolatban állottak a bécsi udvar itteni exponáltjaival. E hírok miatt Thököly már előre is külön és intenzívebben óhajtotta kezelni őket az általános megsarcolás idején. Csak nagy kérésre állott el ez elbánástól s bizonyára nem esett nehezére eredeti szándékához visszatérni, midőn Carove uramat valami szerencsétlen «levélírásban találták». Ami abban állhatott, hogy szoron-

²⁴ Kassa, 1690. márc. 2. Aláírva : Faigel Péter. 10,278. okl., mely több idevonatkozó más oklevelet is tartalmaz.

gatott helyzetében oltalmat kereshetett kifelé. Mert ha árulás lett volna levelében, nemcsak vagyonát, de életét is vesztette volna.

Hogy a hivatalosan kiküldött 5 tanácsstag (többnyire kereskedők) Schneider György, Top Sámuel, Vida András (1679–82-ben, bíró) Sámuel Wall és Schobert János uraimék mi minden portékát és marhát hordottak ki «hatalmasul» Carove házából, maga Carove sorolja el.²⁵ E felsorolásból és peréből kiolvashatjuk, hogy gazdag ember volt, nagy személyzettel dolgozott és hogy boltját bőségesen fölszerelte s hogy az akkori kor szokása szerint legkülönbélebb fűszer-, csemege-, textil-, fém- és írószer-árut tartott boltjában. Jelentékeny készpénz-készlete is volt, több mint 1200 frtot vettek el tőle. Volt aranypénze is. Lengyelországgal is kereskedett, itteni követeléséből 2400 frtot koboztak el. Árúinak egy részét elvitték boltjából, más részét kiárusították. Így vásárolt Top, Fabricius, Vall uram és Hlubokyné. Eladott Vall Sámuel, Schubert uram. Az összes elvitt dolgait 8000 frtnál többre becsüli, bár elsorolásában nem is tudja megmondani mindig az áruk értékét. Elvettek tőle :

Darab *aranyat* 77 frtot, aranyláncot, majdnem 400 frt, ezüstöt körülbelül 250 frt értékben.

Készpénzt 603 frtot, 15 sing finom királyszin fájlondist 64 frt, 24 hordó jó borokat 1728 frt, egy átalag bort 45 frt, egy átalag asszu szőlőt 135 frt, 1 font hajas mandulát 1 frt 50 denár, 1 font közönséges mandulát 72 frt, 3 font hollandi sajtot 1 frt 26 denár, 1 font biskotumot 1 frt 30 denár, asztalkendőt, abroszt, 4 nagy török szőnyeget 43 frt 20 denár, 4 font nádméz 2 frt 80 denár, 4 1/2 font parmezán sajtot 4 frt 50 denár, 3 font mandulát 2 frt 16 denár, 5 font finom confectumot és 2 font biscotumot 18 frt, 6 konc postapapírost 2 frt 16 denár, 4 lat tömjént 30 denár, 4 font rizskását, 1 font bécsi darát és 1/2 font faolajat 1 frt 80 denár, 6 lóvakaró ecsetet 5 frt 46 denár, 1 font fahéjat, 3 font Canári nádméz 10 frt 80 denár, 3 nagy ólompalackot 12 frt értékben.

Top uram szeptember 10-én vett: szerecsendióvirágot, fahéjat, szekfüt, gyömbért, aprószőlőt, 6 bokor fejér csonotos kést 6 frt, 3 bokor római kesztyűt 4 frt 30 denár, szeptember 18-án vett Top öreg lakatot, fűszereket, olajat, 1 font parmezán sajtot 1 frt 20 denár, papírosmetsző ollót, 2 pár pennacsinaló kést 72 frt, stokfist, fejér csipkét, 15 kovát flintához 90 frt, szerecsendió virágot, 6 nádpalcát 21 frt 60 denár árát.

Fabricius (kereskedő uram) Schubert (kereskedő) uram parancsolatjából vett marhát 8 frt 30 denár árát.

²⁵ A városhoz beadott periratában 1682. (aug. 15) utáni napot jelöli meg az elvétel aug. 16-át, tehát a Thököly bejövetele idejének. 10,132. ókl. sz.

Sámuel Wall (kereskedő) uram adott el 35 kő és 11 font borsot 426 frt 60 denár árát.

Hlubokyné (kereskedőné) asszony vett ő kegyelme parancsolatjából marhát 161 frt 20 denár értékben.

Schubert uram adott el 15 vég hernacot (posztó) 378 frt-ért.

Ugyanő a pénztartó ládából kivett 468 frt, továbbá vett septukot, sléziai gyolcsot, finom spanyol viaszt, csontfésűt, fűszert stb.

Vincens uram (a Carove öccse) hozott Lengyelországból 2400 frtot.

Sámuel Wall különfélét vett.

Carovétól elvettek készpénzt 148 frtot. Összesen 8030 frt 39 denár értéket.

Carove Jakab uram e pusztulását szemlélve «némely kereskedők és creditorok» (hitelezők) veszélyben látták követelésüket, miért is a tanácshoz fordultak. S a város írt is Thökölynek, mire ő azt felelte, hogy az igazsággal megegyezőnek ítéli, hogy az illetők az ő javaiból követelésüket biztosítsák.²⁶

Amint 3 év múlva Kassa ismét a császáriak kezére került, Carove elkobzott javainak megtérítése végett pert indított. Nagyszabású tanuvallomások kezdődtek. 1686 február 12-én nem kevesebb mint 28 tanút hallgattak ki s a felvett jegyzőkönyvet Carovénak kiadják.²⁷ A föltett kérdés az volt, hogy mit vettek ki kereskedő boltjából, házából és pincéjéből, micsoda árukat, szöveteket, fegyvereket, arany- és ezüst tárgyakat, továbbá hordó borokat pincéjéből, búzát árpát, lovakat, nagyobb értékű dolgokat? Kik vettek ebben részt?

A vallomásokból a kifosztásnak élénk, de részben egyoldalú és túlzott képe rajzolódik elénk. Valószínűleg Carove alkalmazottai s öccse ellent álltak, nem akarták az árukat és pénzt előadni. Ezért a kiküldöttek erőszakoskodtak és gorombáskodtak. Úgy tűnik fel, mintha a város előkelő polgárai valósággal szabad zsákmányként bántak volna el Carove javaival, mialatt ő házában letartóztatva volt és szobája ablakából nézte a prédálást és tiltakozott ellene. De nemsokára még rosszabbra fordult ügye, mert ama bizonyos levél miatt őt magát is bebörtönözték, összes javait széthordták és most már nem vonták be az áruk kiadásába alkalmazottait, «scribáját és famulusait» (írnokját, levelezőjét, könyvelőjét és szolgálit, segédjeit).

Még családja is el lévén zárva a vagyontól, idegen segélyre szorult. Tanuk vallják, hogy családját és segédjét ők élelmezték. Sőt még mások adóssága miatt is, akiknek ő nem is tartozott, a börtönházban tartották,

²⁶ Verebély 1683. szept. 27. 9835. okl. sz.

²⁷ 10.000. okl. sz.

míg *II hordó bort nem* adott, amelyeket felosztottak maguk közt : Top Sámuel, Wall Sámuel, Szenczey és Vanczay Balázs (szenátorok). Itt az igazság az, hogy többeknek tartozott, akik féltve követelésüket, a tanácshoz fordultak. A *II hordó bort* pedig a város azon követelésének kiegyenlítésére fordították, melynek biztosítéka az általa megszerzett Keviczky-Madarász-Ibrányi-ház volt. Amint ezt később látni fogjuk.

Fordult Carove a királyhoz is elégtételért. *I. Lipót* Kassához, Abaúj, Zemplén és Sáros megyéhez rendeletet bocsát ki,²⁸ melyben előadja, hogy midőn 1682-ben Thököly a törökkel berontott Kassára, s ezt elfoglalta, Carovét 6000 frt sarc megfizetésére ítélték és több mint 22,000 frt kárt okoztak neki, nemességét is megsértették. Vizsgálják meg, tegyenek eleget.

Fordult Carove elégtételért *Caraffához* is. Beadványában panaszt tett, hogy hogyan bántak vele. Caraffa átír a kamarához, hogy a király elrendelte neki, hogy a dolgot vizsgálja meg. Azonban neki Szolnokon kell tartózkodnia hadügyben, tehát ő a *szepesi kamarát* bizza meg.²⁹

A szepesi kamara el is rendeli a városnak, hogy Carove Jakabot elvett javaiért elégítsék ki.³⁰ Caraffánál az összes kárt 22,072 frt 37 denár összegben terjeszti elő. Ebből 12,000 frtot a város vett magához.

Thököly 1064 frt 64 denár, *Commendáns* Fajgel 1011 frt 45 denár, *Varanai*, *Jellenik* és *Draheim* 3019 frt 24 denár kárt okoztak.

Gósy 180 frt értékűt.

Különböző kárai, melyeket nem tud specifikálni, mert be volt zárva és a kulcsok sem voltak nála, 4000 frtra tehetők. Ezeken kívül *Szirmay István* egy szolgálta kürtjét elvette.³¹

Különösen *Schneider György*, *Vall Sámuel* és *Topp Sámuel* ellen fordult Carove. Vádat emel *Schneider György* és *Vall Sámuel* ellen, hogy 1683 május 29-ike körül, nem tudja kinek parancsából, bementek boltjába és onnan mindenféle javakat elvittek. Noha felmutatta nekik Fajgel Péter írását, melyet most ő keresetéhez *Lichy Sámuel* jegyző által kiadott másolatban mellékelte.³²

Ismét egy másik nyilatkozatot, mint vádat bocsát ki, mely szerint *Schneider György* és *Sámuel Vall* adtak ki az ő boltjából 1683 június

²⁸ 1686. nov. 4-én. 9948. sz. Feljegyezve az oklevélre, hogy az illető helyek közgyűlésén kihirdették.

²⁹ 1686. jún. 27.

³⁰ 1686. júl. 3.

³¹ 9961. okl. sz. *Szirmay István Thököly* egyik főembere, 1687-ben a portán követe.

³² 10,012. okl. E mellékelte írás *Fajgel Péter* 1682. szept. 10-i keletű elismervénye arról, hogy *Cetto Pétertől* és *Carove Jakabtól* 6—6000 birodalmi tallért felvett. Ez volt a rájuk külön kivetett sarc à 6—6000 frt. Ez összeg is mutatja, hogy gazdagok voltak.

4-ikén septuchot fajlondis és angliai posztót, sárga viaszt, citromot, papucsot, kapcát. Összesen 508 frt 98 denár értékben.³³

Ismét pert vétetett fel, mert hárman: Schneider György, Topp és Wall még 1684-ben Mária tisztulása körül boltjából különféle borokat, 11 hordóval és egy kis hordóval elvittek, miknek értéke legalább 500 frt összeget tenne.³⁴

Payerle Tamás (kereskedő) ellen is pert vétetett fel, mert 1682 szeptember 12-ikén 17 rőf fajlondis posztót vett el boltjából.³⁵

E vallomásokból kiderül, hogy áruinak elszedése két évig (1682—84) is eltartott. Carove kereseti pere Thököly kivonulása után 1686-ban kezdődött s 1690-ben zárult le, tehát ez 4 évig folyt. Vagyis mindenestül 8 évig (1682—1690). Elég izgalmat és munkát okozott Carovénak. De ő kitartott, elment a végső fórumig. Ez energiából személyzetében is volt valami, mert nem egy könnyen adta ki az árukat. Pedig abban az időben nem tréfáltak az emberekkel, legalább is a magyarokkal nem.

Évekig tartottak a pereskedések. S általában a *Thököly-korabeli tisztviselőket* keményen támadták a templomi kincsek elvétele, az egri káptalannak meg nem fizetett adó, malomégetés, az egri káptalani dézsma, Aranyidka bérletének meg nem adása stb. miatt.

Végre is évek múlva (1690. márc. 14.) új vizsgálatot vesznek fel *Topp Sámuel* ellen a Thököly idejében Carove Jakabtól elvett kereskedelmi javak és egyéb ingóságok tárgyában. A feltett kérdésbe egész terjedelmében befoglalták a tényleírást, úgy, amint azt Topp részletesen előadta s a tanúk elé ily alakban terjesztették: *Tudja-e, látta-e, vagy kitől hallotta* a tanú, hogy midőn Kassát Thököly és a török megszállotta, az egész városra, fejek, javak, s örökségek megváltására 30,000 tallért, avagy 60,000 forintot vetettek ki. Felét a nemesség vállalta magára, felét a polgárság.

De Thököly, *Carove Jakab* és *Cetto Péter* olasz kereskedőket a maga számára úgy akarta kivenni a concivisek közül, hogy minden javukat elvegye. A város lakosai és *Fajgel Péter* akkori kassai kapitány csak nagynehezen vitték véghez, hogy ők is felvétessenek a török adóba és a «város közè» fizessenek, de csak úgy, hogy terhes summát vessenek rájuk, különben mindenüket el fogja venni. Így rótt a város rájuk 6—6000 frtot s csak így csendesedett le Thököly és a kurucság.

Carove Jakab uram meg öccse és cselédi s egyéb javai benn voltak (letartóztatva) s hirtelen kellett az adót (sarcot) megfizetni, nehogy Carove miatt a város megromoljon, életeket és javakat féltvén, mivel

³³ 10,012. okl. sz.

³⁴ 10,011. okl. sz. 1686. év nap nélkül.

³⁵ 1686. szept. 6. 10,013. okl. sz.

Carove uramnak annyi pénze nem volt *árumarháiból és egyéb javaiból kellett eleget tenni*. Miért is a török sarcának, pénzének felkeresésére *borának, árumarháinak inventálására* városbeli (tanács- és hivatalbeli) embereket küldöttek ki, kik nem a maguk indulatjából, hanem a város és bírāja parancsolatjából cselekedtek s Wahl Sámuel nem volt köztük.

A Carove faktora s öccse és boltos legénye német auszugban, kivonatban a kimutatást kiadván, számot vetettek a várossal s amiket nem a város rendeléséből vettek el, azt kitorölték az auszugból.

De 6000 frt kifizetése és vétele után valamely levél miatt *Thököly megfogatta Carovét* és minden javait confiskálni rendelte. A kamara és Thököly emberei mellé Fajgel Péter kapitány parancsából a bíró Vida András, Snajder György és Wall Sámuel uramékat küldötte ki, hogy az inventálást aláírják, hogy a jövőben ne mondassák, hogy több vagy kevesebb volt.

El is vitték Carove némely javait azon vádlás és vétke miatt. Sőt ha a város nem esedezett volna mellette, minden egyéb javait is elvitette volna Thököly. Hanem a város gratiát, kegyelmet szerezvén, árumarháért jött szekerek az útból tértenek vissza.

Néhai *Keviczki János* tisztibeli adósságot hagyott hátra, ezt felesége mostan Bélaváry Miklósné tartozott megfizetni; mivel házáat leánya, Ibrányi Lászlóné asszonyom Carovénak adta át s Carove a házáért még adós maradt, ezért árestálta bíró uram azon meg nem fizetett pénzt Carovénál, hogy a város adósságát abból fizessék meg. Megalkudván, Carove uram adott is ez adósságra *II hordó bort* s Ibrányi a borok árát be is vette a ház árába. (Íme, így bukkan ki, hogy a Keviczky—Madarász—Ibrányi-ház a Cettóé lett.)

E hosszas előterjesztésre a tanuk így nyilatkoztak :

Kaperani Domokos (olasz) 30 éves általában ugyanezeket vallja, hozzátevén, hogy Faygel Péter uramnak úgy Cetto Péter, mint Carove Jakab 100—100 tallért adtak. Úgy tudja, hogy a 6000 frtot nem mind a Carove marhájából árulták ki, hanem öccse, *Vincensius Carove* Lengyelországba ment pénzért és vagy 1000 tallért (2000 frtot) hozott onnan kölcsön. Úgy tudja, hogy bort e summába nem vettek el tőle, hanem mint bitangot hordották ide-oda borát. Ő is a reámenő emberektől való féltében, a barátokhoz szállott és jó ideig ott lakott. Valami levél miatt Thököly Carovét elfogatta, boltját azonnal lepecsételtette. Az arestomban neki Carove sírva panaszkodott, hogy nem tudja, hogy *II hordó borát* miért foglalta le a város. Érdekes Caperaninak, szintén olasznak a tárgyilagos vallomása.

Debreceni István 30 éves, vallomása : Tudja, hogy midőn a várost

Thököly és a török sereg körülvette s bejöttek, a város Carove és Cetto uramék pártját fogván, csak nagynehezen mentette meg őket, hogy Thököly mindenöket el ne vegye. Tudja, hogy Carove uram boltjából idestova marháját elhordták. Egy ládát és posztót a városházára is hoztak, de hogy a posztó mennyi volt és hova tették, nem tudja.

Tanuk még: *Rozgonyi Lakatos János* 51 éves, Svertel Márton 53 éves.³⁶

Íme, a tanuvallomások semmi terhelőt nem tartalmaztak *Toppra*, de a többi vádlottakra sem. Mind azt mondják, hogy felsőbb utasításra jártak el és nem a maguk számára vitték el az árukat. Hogy mi volt az ítélet e pörben, kapott-e kárpótlást, vagy nem Carove uram, annak nincs nyoma. De az bizonyos, hogy ő továbbra is talpon maradt s még évekig szerepel különféle ügyeivel. Különben Thököly uralma alatt is kemény legénynek bizonyult és dacosan viselkedett, amint ezt a városi jegyzőkönyv³⁷ megrovólag előadja:

Tartozott nemzetes Feja Dávid uramnak, Kassa főbírájának 100 tallérral (200 frttal), a városnak is 200 frttal. De az ígért napra nem fizette ki, sőt elment kegyelmes urunk (a király) akkor ittlévő comiszáriusához (Thökölyhez küldött biztosaihoz) és a magistratust sinistra (a város hatóságot hamisan) beadván. Ma pedig elmenvén innen az egész szüreten által odamulatott. Jádozottatta (!) és fraudáltatta (megcsalta) a magistratust és főbíráját. Ezért a fiscus (városi ügyész), ha ki nem fizeti tartozását, executiót (végrehajtást) kér ellene másoknak elrettentő példájára. De ha a jövő péntekig kedvét keresi a tanácsnak, suplicatiója (kérelme) által letétetik ellene. Ez utolsó mondat azt mutatja, hogy minden dacoskodása ellenére, elnéző is akar lenni iránta az előljáróság.

Évekig tartottak a kassai labanc-kuruc-uralom politikai zűrzavarái. Azonban végre is lecsendesedtek a mozgalmak. Aki életével nem fizette meg a súlyos időket, újra hozzá kezdhették a munkához.

Az oklevelekben és városi jegyzőkönyvekben figyelemmel kísérve Carove uram sorsát, láthatjuk, hogy ő is újra a dologhoz foghatott, élete új lendületbe jött. 1686-ban Thökölynek Kassáról történt kivonulása után az ő, mindenesetre rája nézve kedvező politikai uralom korszaka következett. M. integy 23 évig (1709) tartó életfolyamata alatt módjában volt anyagi és erkölcsi veszteségeit pótolnia.

Veszteségei pótlására a kereskedésen kívül másféle üzletekbe is belevágott. A *pálinka, égett bor és aquavita árendáját* Carove Jakab egy évre 1000 frtért magára vállalta. De nemsokára sokak pálinkáját konfiskálni

³⁶ 10,308. okl. sz. márc. 14.

³⁷ 1684. nov. 16.

kellett, mert nem akarták befizetni utána a két-két polturát. Sok baj lehetett tehát ez üzlettel, éppen ezért visszaadta a városnak. Ekkor a tanács pálinkainspektornak (felügyelőnek) Faigenpucz György és Payerle Tamás kereskedő és tanácsstagokat küldi ki. Főinspektornak a fürmendert. Megállapítják a pálinka után fizetendő díjakat és kimondják, hogy ha kivitte valaki, többé ne hozhassa be azt az italt. Ha csak a város mellett megy el vele s nem akarja árulni, ne fizessen utána adót.³⁸

Carove Jakab ismét helyreállott anyagi jólétére mutat, hogy «midőn a város költség dogában megfogyatkozott lévén, hegyaljai szőlőinek munkájára nem érkezhetvén», Carove Jakab és Dominik Lőrinc (szintén olasz kereskedő) uraimékkal megegyezett, hogy ők 1600 magyar frtot, s ha kívántatnék, többet is adnak. Ennek fejében, ha őkegyelmék itt a városban korcsmát nyitnak, addig folytathassák, és a majorságbeli borokból addig árultathassanak, amíg e kölcsön kamatjával együtt «ki nem tellik». Vagy pedig megfelelő mennyiségű hordó bort kapjanak e majorságbeli (városi) borokból. Ha pedig valami szerencsétlenség miatt a szürettől elesnék a város, pénzben téríti meg kamatostól ez összeget. A kamat 10% legyen.³⁹

Íme a városnak nyújtott kölcsönsegítség fejében új jövedelemforrást, kocsmajogot szerez s mindjárt kimérendő bort is — szintén veszteségei pótlására. S a város is nagyon méltányos ajánlatot tesz neki, mintha csak szintén kárpótolni akarná a 8 év előtti confiskációs megrohanásért.

Hogy Kassa pénzes emberei közé tartozott Carove, bizonyítja az is, hogy midőn Megyeri Gábor 3000 R (rajnai) frtot kölcsön vett Schweiger Ferdinánd felsőmagyarországi hadi komiszáriustól, ő is azon előkelők között volt, akik jótállást vállaltak az iránt, hogy 4 év alatt visszafizeti. Ha nem fizetné, Beretőn lévő nemesi curiáját és Bökiben lévő Jánoska nevű és Sárosban lévő Okos nevű földbirtokait leköti. Különben a jótállók fizetik ki. És pedig Carove Jakab 300 frtig kötötte le magát, Szentiványi László gróf szintén 300 frtig, Krucsay Miklós egri kanonok 100 frtig, Gandel Lajos kamarai preceptor (pénztárnok) 500 R frtig, Begányi Lénárd szepesi kamarai ellenőr 300 frtig, Kassa város 1500 frtig.⁴⁰

A városnak újra bizalmi embere Carove, olykor a város ügyeiben is eljár. Az egyik tanácsülésen⁴¹ a bíró proponálja, hogy mivel Carove Jakabot az elmúlt télen Erdélybe Caraffa generális után küldték, fáradságáért életbeli kedveskedésére a mostani dézsmája elengedtessek. A tanács meg

³⁸ 1686. márc. 15. és május 30.

³⁹ 1705. jún. 17. 12,359. okl. sz.

⁴⁰ 1700. aug. 2. 11,506. okl. sz. Megyeri Gábor sárosmegyei birtokos nemes, a

12 tagú Caraffa-féle eperjesi vértörvényszék tagja volt. Szentiványi László szepesi kamarai adminisztrátor is.

⁴¹ 1688. júl. 19. Városi jk.

nem vonván gráciáját, megengedi.⁴² Íme, hasznát veszi most a város a «labanc» Carovénak, midőn a magyargyűlölettel eltelt kegyetlen Carafához küldi követségbe s mily grata persona lett Carove uram.

Több éven át Carove Kassa bortisztje. Ebből jövedelme, járandósága is volt, amit bibalénak, italpénznek neveztek. A bortiszt kötelességeihez tartozott a szükséges borok bevásárlása. Mint ilyen, egy ízben (1693 okt. 30) a városnak átadott 36 hordó bort, árát kéri. 300 tallért adnak neki abból a pénzből, amelyet a város borai eladásából bevett.

A bortisztek azonban elszámolásukban, sőt az e hivataluk elhagyásakor is a leszámolásban gyakran voltak *pontatlanok*. Így Carovéval szemben is hét év elmúltával lépnek fel követeléssel. Kassa városában lakó *Győri Ferenc* (1698—1700-ban városbíró) inti nemzetes Carove Jakab uramat, hogy még 1699-ben 54½ hordó borokat vett tőle, hordóját 36 forintjával, összesen 1692 frtéért. Jóllehet 850 frt 42 pénzt ebből kit készpénzül, kit őkegyelme boltjából áruképpen felvett, de 8 év óta «való fizetlensége miatt okozott káraival restantiában van.»

Két tanu, Szendrei István és Vásárhelyi János (kereskedők) a bíró uram megbízásából figyelmeztették is Carovét, de kijelentette, hogy ő tisztársaival együtt a városnak vette azon borokat, nem a maga számára, tehát ő nem adós.⁴³

Ekkor Győri Ferenc, a városnak ezidőszerinti «actuális» főbírája, a városhoz fordult, hogy ez fizesse ki őt. Azonban a tanács és helyettes bírája ezt megtagadta azzal az okadatolással, hogy a *bortisztek számadásai-ban* bizonyos diffikultások (zavarok) fordulnak elő, miért is nem acceptálták (nem fogadták el). Ellenben nemzetes és vitézlő Győri Ferenc uramnak nemzetes és vitézlő Carove Jakab uram 1699. és 1700. évi principális (fő) bortiszt ellen írást adnak, melyben elismerik, hogy a bortisztek 1699-ben vásároltak Győri Ferenc uramtól :

50½ hordó bort à 36 frt	összesen 1818 frt
2 hordó bort 4 átalagban asszúszőlő bort	
à 72 frt	« 144 «
8 hordó bort, à 45 frt	« 360 «
	<hr/>
	Összesen 2322 frt

Adósok maradtak neki borok árában 927·28 frttal.

1700-ban ismét vettek új borokat 6 hordóval 38 és 33½ frtjával, összesen 230 frtéért.

⁴² 1688. júl. 16. Városi jk.

⁴³ 1706. ápr. 9. 12,448. okl. sz.

Fizettek neki 100 forintot.

Azonban ez adósságokat addig magáénak a város el nem ösmeri, amíg az akkori bortisztek ő kegyelmek számadását nem acceptálják. Különben is a városnak az a szokása, hogy a bort mindig a bortiszttel vásároltatja s ő is fizeti ki, nem a város. Sőt ha még szerződésileg is kötelezné magát a város, akkor is annak a tisztnek kezébe adja az adósságot, aki azon borokat kiárultatta.⁴⁴

Carove uram azonban a város határozata ellenére nem akart fizetni. Perre került tehát a sor és több ízben hallgatnak ki tanukat arra nézve, hogy csakugyan vettek-e a bortisztek és ki számára borokat.

Sneyder Lőrinc 60 éves, vallja, hogy a város számára vásárolták.

Tanukat hallgatnak ki arra nézve is, hogy a bortisztek közt eleitől oly rend volt-e, hogy egyik bortiszt az utána valóra csak úgy hagyhat adósságot, ha ugyanannyit érő borokat rezignál (hagy), vagy többet, és ha magára vállalja a sucesor (az utód) bortiszt az olyan adósság kiegyenlítését.

A tanuk általában ezt vallják. Azt is keresik, hogy Carove Jakab tiszt-társaival 1699. és 1700. évről mennyivel maradt adós. Az egyik szerint 871 forinttal.⁴⁵ Természetesen Carovénak kötelezettségeiért eleget kellett tennie.

Midőn 1695-ben Carove Jakab uramat a kereskedő társaság (céh) atyjává választja, nemes és igazságos embernek mondja. De azért előfordultak Carove Jakab uramnak (a följegyzések állandóan így írják a tisztelet jeléül) különféle, a becsületet is érintő *kellemetlenségei*. Így egy ízben⁴⁶ protestál *Rajczáni János* ellen, hogy ez őt tolvajnak mondotta. Ezért törvény elé állítja, hogy bizonyítsa be.

Másszor meg⁴⁷ Carove Jakab török rabja casus által 5 embert halál-nak ejtett, azt kérdi, temetésüket vállalja-e a város, vagy nem? (Felelet nincs.)

Ez oklevél érdekessége, hogy kassai polgárnak volt török rabja. Hogy mi az a hivatkozott «casus», véletlen vagy szándékos 5 emberhalál? — nem mondja meg.

A kereskedő társaság atyja az egyik gyűlésen jelenti, hogy a *vásárokon* a rend nem akar helyreállni. Különösen kiemeli, hogy Carove emberei a sátorépítésnél a rendet nem tartják meg. De sokkal súlyosabb panasz merül fel ellene egy más alkalommal. A szepesi kamara átír Kassa

⁴⁴ 1706. pünkösdi hava 2. 12,510. okl. sz.

⁴⁶ 1688. aug. 15. Tilalmazások könyve.

⁴⁵ 1706. jún. 9. 12.463. okl. sz. és 1706. jún. 22. 12,453. okl. sz.

⁴⁷ 1686. márc. 18. följegyzéssel.

főbírájához, Demeczky Mihályhoz, hogy az *újhelyi* vásár alkalmával több kereskedő, és pedig *Deák Sámuel*, *Deák János*, *Carove Jakab* Kassa tanácsának tagjai és szolgálk (segédek) a pataki tisztartó tilalma ellenére a földesúr házára (ahova szállottak) nem a földesúri korcsmából hozattak bort. Mikor az örök meg akarták ezt akadályozni, Deák Sámuel összeesdítette a kereskedőket és kardokkal, botokkal, kövekkel nekik támadtak és a tisztartó lakásig üzték őket. Sőt még ezzel sem elégedve meg, Carove Jakab és Deák János maguk mellé vevén a muskétásokat, betörték a tisztartó lakásába és racionálisával (sáfárjával) együtt javait árestálták, elvették és durva szavakkal illették. Ez világos sérelem a kir. kincstár ellen és őfelsége tisztviselőinek gyalázatára szolgál.

Felszólítja tehát a kamara Kassa tanácsát, hogy ha haza érnek, a kereskedőket börtönözzük be és a kamara intézkedéseig tartsák őket elfogva.⁴⁸

Egy más alkalommal pedig nagyon is *heveskedő* embernek mutatta be magát.

A lőcsei háznál (városi vendéglő) 1694. év karácsony havának 5. napja tájában becsületes polgárok mulattak. Sok féleről, fáról és egyébről beszélgetve, *Pelsőczy András* szenátor uram kérdezte, hogy bortiszt uraimék miért adják 20 poltúrán a bort, holott a község Szent Márton-napkor úgy végezte, hogy az óbort 16 poltúrán árulják a lőcsei háznál. Mire Carove Jakab uram azt felelte, hogy nem igazat mond, sőt kétszer is felugorván, felemelt kezével mellbe akarta lökni Pelsőczyt. De *Isakovics Gombkötő Mátyás* (kereskedő céhtag uram) derékban megfogván, visszatartotta őt. Mire Pelsőczy ezt mondá: rossz ember vagy Carove. S felemelé pálcáját, de meg nem ütötte, sőt azt mondotta, ihon, megüthetnélek ugyan, de nekem nem kell a veszekedés, ím látja kegyelmed fürmender uram, hogy ok nélkül garázdálkodott belém. S azután kiment a házból s otthagya őket.

De beperelte Carovét, hogy megtámadta és becsületében megsértette őt. Több ízben tárgyalta ez ügyet a tanács, kihallgatott tanukat, akik általában körülbelül a fent előadottakat vallják.⁴⁹

Adósság miatt is zaklatták Carovét, de úgy látszik, méltatlanul. 1689 május 5-ikén a comiszárius írt a magisztrátusnak *Brussza Mátyás* instantiájára, hogy Carove Jakab uram adósa rézért Smetann nevű kereskedő embernek, Rauhernek pedig adós Imp. (tallér) 2500-zal, valamint *Cetto Péter* is adósa maradt Rauhernek. Azért executioval is

⁴⁸ 9963. okl. sz. 1686. aug. 31.

⁴⁹ 1695. márc. 15. és ápr. 22. 10,885. és 10,917. sz. okl.

eleget tétessen a magisztratus Szmecannak. Pár nap mulva (május 12) Carove a maga dokumentumát produkálja, hogy nem adós, amire a tanács kimondja, hogy újabb deputatio (bizottság) küldessék ki a dolog megvizsgálására.

Egyízben Carove Jakab valamely *ezüst poharak* «végett» kereste a tanács előtt Hluboky (kassai kereskedő) uramat.⁵⁰

Kerestek Carovén más alkalommal is illetéktelenül pénzt. Ugyanis állítólag *Szepesi Pál* uram Miskolcra egy Görög Ferenc nevű kereskedővel (kassai áros embernek is mondja) küldött Kassára Carove Jakab uramnak 96 frtot. Időjárával feljövén Szepesi uram, kérdé Carovét a pénz felől, de ez azt felelte, hogy neki nem adták. Öt év mulva, már Carove halála után, per útján keresik, hogy hová lett e pénz. A nyomok *Szécsi András*hoz vezettek, kit mint 50 éves tanut kihallgattak. Megtudván, hogy Dominik Capraninál tart szállást, felkeresték őt. Elismerte, hogy a pénzt neki adták át. Kijelentette, hogy eltagadhatná, mert azt gondolhatta volna, hogy valamely adósa küldte hozzá az összeget, tartozása kiegyenlítésére. Mint ahogy valóban éppen e hitben nem adta át Carove uramnak.⁵¹

Carove Jakab 36 évig élt Kassán (1672—1708). Ez emberöltő elegendő volt ahhoz, hogy a várost otthonának érezze. Ha hazájának városai, kereskedelme, polgári élete fejlettebb volt is, azért Kassán is megtalálta mindezt oly mértékben, hogy megfelelőnek ítélte itt az elhelyezkedést. Sőt nemcsak megfelelőnek, hanem kedvezőnek is. Magával hozott műveltségével csakhamar tekintélyt és szerepkört nyert itt. A szintén magával hozott kereskedelmi ügyességével pedig szép vagyont szerzett. Megszokott, biztos fészkeket csak a vállalkozó szelleműek, az akadályokkal és új viszonyokkal megküzdeni kész, bátor emberek hagyják el, hogy új otthont alapítsanak maguknak. Ilyen volt Carove. Míg az akkori nehézkes körülmények közt Olaszországból hozzánk eljutott, volt módjában országokat, népeket, embereket, életviszonyaikat megismerni. E tapasztalatait személyi és gazdasági előhaladására érvényesítette.

Éppen ez érvényesülés aztán egész életére idekötötte. Ide kötötte családjá, amely itt született, gyermekeivel, új rokoni kapcsolatokkal kiszélesedett. S mindezt kiegészítette kortársainak, vevőinek, barátainak köre, kik között élte itt folyt. Ezek azok a szálak, amelyek helyhez kötik az embert és meggyökereztetik valahol.

⁵⁰ 11,514. okl. sz. 1700. május 4.

⁵¹ 1713. márc. 31. Kassa város ltára 13,363. sz.

Carove Jakabnak s feleségének Mária Magdolnának 4 gyermeke született Kassán :

Mária Johanna (1695 december 29).

Vince Mihály (1697 szeptember 27).

Mária Katalin (1699 augusztus 18).

Jakab Antal Bertalan (1700 augusztus 25).

De volt három korábbi gyermeke is, akiket már idehozott. Neveik és itteni szereplésük ideje :

Franciska (1682—1701).

Clára (1690—1737).

Mária Johanna (1694—1716).

Összesen tehát 7 gyermekéről tudunk, 5 leányról és 2 fiúról. Feleségét, Mária Magdolnát még Olaszországban vette el, családi nevét sehol sem említik az írások.

Itt született gyermekeiknek a keresztszülőket rokoni, társasági és baráti körükből választották. Érdemes ezekkel közelebbről megismerkedni, mert innen tudjuk meg, milyen helyet foglaltak el az akkori Kassa társadalmában. Ilyenek elsősorban honfitársaik, az olaszok: öccse, nemes nemzeti Antonio Carove, aki 3 ízben is szerepel e minőségben, Cetto Károly József és az olasz rokonsághoz tartozó Maray Mária Zsuzsanna, csak egy ízben.

A baráti körből valók : nemes és nemzeti Gránáth János uram Kassán házzal bíró nemes 3 gyermekénél is, tehát csakugyan belső barátja a családnak. Hasonlóképpen a kassai nemesi családból való Máriássy Zsuzsanna (kétszer is). Ilyenek még : a kassai kereskedők közül Schneider János Mihály, a szepesi kamarai tisztviselők családjából : Anna Mária Erhartné (kétszer). Cselczer Borbála (kétszer), tekintetes Mathiász Schember (Schemberg) és felesége Anna Mária (kétszer is).

Látható tehát, hogy barátaikhoz ragaszkodtak, ismételten meghívták őket családjuk nagy eseményéhez és családi ünnepélyükre. S az is nyilvánvaló, hogy ezek a kassai társadalom javához tartoztak.⁵²

⁵² *A Carovek összeállítása és szereplésük ideje.*

Carove Jakab, felesége Mária Magdaléna. Szereplésük ideje : 1672—1708-ig.

Öccsei : Vince, szerepel 1682—, Antonio, szerepel 1680—1700.

Három leányuk : Franciska, szerepel 1682—1712. Clára szerepel 1690—1737. Johanna, szerepel 1694—1716.

Még négy gyermekük : Mária Johanna szül. 1695. Vince Mihály szül. 1697. Mária Katalin szül. 1699. Jakab Antal Bertalan szül. 1700.

A három első leány közül : I. Franciska. I. férje Cetto György, együtt éltek 1703—1709-ig. Három gyermekük : Cetto József, Cetto Anna Mária szül. 1705. Cetto Jakab Antonio szül. 1709.

Carove Jakab és családjának kassai szereplése a XVII—XVIII. századi magyar életnek egy jellegzetes fejezete, amelyben az olasz-magyar kulturális és kereskedelmi vonatkozások, a két nép egymásra-utaltsága és azonos lelkiségüknél fogva könnyen szövődő meleg baráti kapcsolatai jutnak kifejezésre.

Kassa mostani visszacsatolásában az olasz pártfogás döntő szerepet játszott. Ezért az olasz nemzetnek és zseniális vezérének minden magyar hálás, s hogy a hálán felül a baráti érzések mily mélyen gyökereznek s mily történeti multra nyúlnak vissza, megmutatja ez a szerény tanulmány is: Kassán már két és fél századdal ezelőtt is megbecsülték a beköltözött olasz embert, ki tagja lett a magyar társadalomnak és a városi közigazgatásnak. Folytatva a középkor és a renaissance hagyományait Kassa igyekezett a hozzánk került idegeneknek, különösen pedig az olaszoknak, második otthonot teremteni, s ez talán sikerült is.

KEREKES GYÖRGY

II. férje Jerometti Ágoston, együtt éltek 1710—1713-ig.

2. Clára. I. férje Romaroni Jeromos, együtt éltek 1714—1732-ig.

Gyermeük: Romaroni Jakab József, szül. 1721. Még szerepel 1734- és 1735-ben.

II. férje: Rabenseifer Mihály, együtt éltek 1733—1737-ig.

Gyermekeik: Mária Johanna szül. 1735. Ferenc szül. 1737. Ismeretlen nevű.

3. Johanna nem ment férjhez, szerepelt 1694—1716.

Tudunk még két Carove leányról és egy férfiről: Mária Borbáláról, szerepel 1698-ban. Mária Annáról, szerepel 1700-ban. Mátyásról, szerepel 1709-ben.

Ez összeállításban olasz személy: 13 Carove, 4 Cetto, 1 Jerometti, 2 Romaroni, összesen 19.